

Türk Edebiyatında Seyahat / Avrupa'da Düşünsel Bir Seyahat: Peyami Sefa'nın Büyük Avrupa Anketi

Travel in Turkish Literature / An Intellectual Journey In Europe: Peyami Sefa's Great European Survey

Oğuzhan KARADUMAN

Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni
Hürriyet Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi

Anahtar sözcükler:

Peyami Sefa, Büyük Avrupa Anketi, Avrupa, Seyahatname.

ÖZ

Seyahat ve edebiyat arasındaki ilişki tarihin birçok devresinde özgün eserler yoluyla temayüz etmiştir. Kimi eserlerde seyahatin kendisi edebî eseri şekillendirirken kimi eserlerde ise edebiyatın ürettiği mecaz âlem seyahate kılavuzluk etmektedir. Genel olarak seyahat yazıları ülkelerin veya şehirlerin tarihî, sosyal, doğal veya stratejik önemlerine dair notları sunmaktadır. Çok azı da seyahatin merkezine felsefi arayışları yerleştirmektedir. Peyami Sefa'nın Büyük Avrupa Anketi bu türden bir gezi yazısı olması bakımından kıymetlidir. Sefa, Avrupa gezisi boyunca Batı medeniyetinin topluma, kente, sanata, bireye, siyasete, turizme, üretime ve tüketime bakışını bizzat o memleketlerde yaşayan kişilerle yaptığı mülakatlarla anlamlandırmaya çalışmış bir Türk aydınıdır. Eser bu yönüyle seyahatname kavramına yeni bir bakış açısı getirmektedir.

Key words:

Peyami Sefa, Great European Survey, Europe, Travelogue.

ABSTRACT

The relationship between travel and literature has emerged through original works throughout history. In some works, travel itself shapes the literary work, while in others, the metaphorical world generated by literature guides the journey. Travel writing generally offers notes on the historical, social, natural, or strategic significance of countries or cities. A few also place philosophical quests at the center of travel. Peyami Sefa's The Great European Survey is valuable as a travelogue of this kind. Sefa is a Turkish intellectual who, during his European journey, attempted to understand Western civilization's perspective on society, the city, art, the individual, politics, tourism, production, and consumption through interviews with people living in those countries. In this respect, the work offers a new perspective on the concept of travelogue.

GİRİŞ

Peyami Sefa'nın *Büyük Avrupa Anketi*¹ seyahat edebiyatımızın en sıra dışı örneklerinden birisidir. Peyami Sefa 1936 yılında Cumhuriyet gazetesi yazarı olarak Avrupa'ya gönderilmiştir. Hafta dergisinin kapanışının ardından yirmi bir sayı yayımlanan *Kültür Haftası* adlı derginin de yayından kaldırılmasıyla Peyami Sefa dergiciliğe ara vermiştir. Bu boşlukta Cumhuriyet gazetesinin öncülüğünde Avrupa seyahatine çıkan Sefa, izlenimlerini haftalık olarak köşesinde aktarmıştır. Yazılar 20 Ağustos 1936 ile 2 Aralık 1936 tarihleri arasında Cum-

huriyet gazetesinde tefrika edilmiştir. Bu yazılar gazete sütunlarında kalmamış; 1938 yılına gelindiğinde kitap haline getirilmiştir. İlk baskının taranmış dijital versiyonu McGill Üniversitesi, Institute of Islamic Studies kataloğunda erişime açıktır. Biz, bu yazımızda eserin bu ilk baskısını esas alacağız. Bu baskı Kanaat Kitabevi tarafından hazırlanmıştır. Eser çok uzun süre baskı görmemiştir. Aradan geçen 85 senenin sonunda Ötügen Neşriyat tarafından ikinci baskı yapılmıştır. İkinci baskı Ocak 2024 tarihinde Selçuk Atay tarafından yayına hazırlanmış ve yayımlanmıştır. Cumhuriyet gazetesinde 31 farklı yazıdan oluşan bu tefrika² Türk düşünce hayatına katkıları bakımından önemlidir.

¹ Büyük Avrupa Anketi eserinden yapılan alıntılar sadece parantez içinde sayfa numarası ile gösterilecektir. İtalik verilecek bu alıntılar o dönemin yazım kurallarına ve söyleyiş özelliklerine uygun olarak verilecektir.

² Bu tefrikada yayımlanan tüm yazıların tarihleri ve sayıları kaynakça bölümünden sonra bir tabloda ek olarak verilmiştir.

Yazımızda; *Avrupayı Arıyorum, Venedikte Bir Gezinti, Pariste Gezintiler, Paris Atölyelerinde ve Orta Avrupa*da bölümlerinden alıntılarla eserin tanıtımı yapılmaya çalışılacaktır.

Safa, seyahatine Yunanistan ile başlamıştır. Sonrasında İtalya, İsviçre, Fransa'yı gözlemlemiştir. Yaklaşık iki ay süren gezilerin dönüş rotası Almanya, Avusturya, Macaristan ve Romanya üzerinden yurda dönüş şeklinde planlanmıştır. Safa, seyahat boyunca Pire, Atina, Brindisi, Venedik, Milano, Lausanne (Lozan), Montreux (Montrö), Paris, Cenevre, Strazburg, Münih, Salzburg, Viyana, Budapeşte ve Bükreş şehirlerini ziyaret etmiştir. Eser klasik bir gezi yazısı olmanın ötesindedir. Safa, Türk entelektüel hayatına yerleşmiş düşünsel söylemlerin sağlamalarını yapmaya çalışmış ve bu söylemleri haklı veya haksız çıkaracak capcanlı müşahedelerin izini sürmüştür. Safa, anket boyunca yoruma açık sorular yoluyla çeşitli mesleklerden, zümrelerden birçok kişi ile temas kurmuştur. "Paris'te geçirdiği zaman zarfında gazete dağıtıcısı, psikiyatrist, yazar, edebiyat profesörü, şair, gazeteci, gazete yazı işleri müdürü, ressam, siyasetçi, manav, taksi şoförü, kumaş tüccarı, dergi kurucusu, üniversite öğrencisi, müzisyen, filozof olmak üzere onlarca kişiyle görüşür. Onlara kendi alanlarıyla ilgili sorular yöneltip daha çok Türkiye ile ilgili sorularını cevaplar. Bu noktada belirtilmesi gereken, diğer ülke ve şehirlerde olduğu gibi Paris'te de değişmeyen konunun Batı ve Batılılaşma olduğu"dur." (Fildişi 2023).

Safa, anketine aldığı isimleri belirlerken olabildiğince toplumun içine girmeye çalıştığını ifade etmektedir. Resmî beyanatlara mümkün olduğu kadar az temas edeceğini ve ifade özgürlüğünün içten ve samimi havasını verebileceğine inandığı kişilerle mülakatlar yapacağını belirtmektedir.

Safa, yazılarının klasik seyahat yazılarından farklı olacağını şöyle açıklamaktadır: "Bu anketimde bazı Avrupalıları, bilhassa Avrupa ruhunu en fazla temsil gururunu taşıyan Fransızları konuşturmak istedim. Maksadım Eviya Çelebi'den zamanımıza kadar gelen bir an'aneye uyarak içine yalnız manzara koyan seyahatname edebiyatımızın tasvir çerçevesi içinde kalmak değildi. İnsan bahtı üstünde tarihin en büyük kararlarını vermeye hazırlanan bugünkü Avrupa'nın şekillerinden ziyade fikirlerine bir göz atmaya ve nehirlerden,

Resim 1. Büyük Avrupa Anketi'nin 1938 yılına ait ilk baskısının kapağı

Kaynak: https://archive.org/details/McGillLibrary-isl_buyuk-avrupa-anketi_D921S241930z-19842

ağaçlardan, köprülerden, kulelerden ziyade insanları söyletmeğe çalıştım."(s.180)

Safa, seyahatini otuz bir farklı yazı ile okuyucusuna aktarmıştır. Tüm tefrikayı ayrı ayrı tanıtmanın zorluğu sebebiyle eserin ruhunu yansıtan bölümler üzerinde durulacaktır.

Avrupa'yı Arıyorum

Safa, Türk aydınının irfan kıblesini Fransa olarak görmektedir. Eser Avrupa nerede başlar sorusu ile başlamaktadır. Saf ve som bir külçe gibi algılanan Avrupa, acaba neresidir? Safa, sorduğu bu soruya Batılıların dilinden cevap vermektedir. "Haritanın verdiği cevaba kanmayanlar için bu bir meseledir. Andre Suares'e göre Avrupa'yı Adriyatik kıyılarından başlatmak lazımdır; Valery'ye göre İskenderiye ve bizim İzmir de Marsilya ve Atina kadar Avrupa'dırlar. (...) Fa-

Resim 2. Büyük Avrupa Anketi'nin okurlara duyurulduğu sayı

Kaynak: https://nek.istanbul.edu.tr/ekos/GAZETE/cumhuriyet/cumhuriyet_1936/cumhuriyet_1936_agustos/_cumhuriyet_1936_agustos_19_.pdf

kat Victor Hugo için İspanya bile Avrupa değildir.” (s.4) Görüleceği üzere Safa'nın aradığı cevap mekânsal bir durum olmanın ötesindedir. Avrupa seyahatinin başlangıç noktası Galata rıhtımıdır. Vapur yavaş yavaş halatlarını çözmektedir. Tüm Avrupa'yı trenle gezen bir seyyahla tanışan Safa, zihnini kuralayan bu meseleyi yolun başında kökten çözeceğini düşünmektedir. Safa, Avrupa'yı arşınlamış bu yabancı zihnindeki soruyu sormakta kararlıdır. “Mademki bu kadar çok seyahat ettiniz, bilirsiniz:

-Avrupa nerede başlar?

-Ankara'dan... Ankara'dan başlar, ben Ankara'dan geliyorum. Kısa zamanda güzel bir Avrupa şehri olmuş, çok sevdim orasını.” (s.6) Asırlarca Avrupa ile çeşitli yollarla temas eden Türk aydını için bu cevap oldukça ironik bir durum arz etmektedir. Safa, Ankara cevabını zihnine alıp yolculuğuna başlayacak fakat görecekleri ile Ankara'yı mukayese etmekten

de geri durmayacaktır. Eserin ana teması bu soru olacaktır.

Venedik'te Bir Gezinti

Venedik, Peyami Safa için gitmeden bilinen; görmeden hissedilen şehirlerden biridir. Venedik; Arap, Roma ve Gotik üsluplarının harmanlandığı bir kent olarak tasvir edilmektedir. Safa bu yazısında uzun uzun Venedik edebiyatı kavramından bahsettikten sonra Haliç'in sandallarına sözü getirir. Her iki konum da esrarlı sulara kürek sallayan sandalcıların hafızalarına kazınmış tarihsel devamlılık bakımından büyük benzerlikler göstermektedir. “Venedik gondolüne ilk defa ayak basınca, kim, içinde hafif bir ürperme, zaptetmek istediği bir nefret, gizli bir korku duymaz? diye soruyor Thomas Mann. Venedik gondolüne ilk defa ayağını basınca bu suale ben! cevabını vermek istedim. Gene gondol, bize olduğu gibi, Ortaçağ'dan miras kalan, ancak tabutlarda görülen, kendine has bir siyahlıkla garip bir sandaldır diyor Thomas Mann. Öyledir. Sonra? Bu, diyor Thomas Mann, suların sesinden başka bir şey duyulmıyan gecelerin sessiz ve korkunç maceralarını hatırlatır; gondol, insana ölümün tâ kendisini, o son, vadisiz yolculuğun sedyelerde taşınan cesetlerini ve acıklı hâdiselerini düşündürür. İşte, Loti'nin Eyüp Sultan Edebiyatı gibi hep o esrar, ölüm ve ebediyet hikâyesi.” (s. 13)

Safa'nın Venedik'te dikkatini çeken bir başka husus da geçmiş ve geleceğin yakınlığı veyahut iç içeliğidir. Safa, bu durumu Avrupa'nın en dikkat çeken özelliklerinden biri olarak kabul eder. Şehirler madalyonun yüzleri gibi çift cephelidir. Bu şehirlerin bir yüzü tarihin en eski zamanlarından izler taşıırken bir diğer yüzü son asrın son tekniğini yansıtmaktadır. “On beş dakikalık bir mesafe ötesinde modern bir gar olduğuna sizi istediğiniz Avrupa şehrine ve yirminci asra çıkaracağına içiniz hiç inanmaz.” (s.15) diyen Safa, gözlemlerini aktarırken tarafsız kalma niyetindedir. Gazeteci kimliğinin etkisiyle böyle bir tavır aldığını düşünebiliriz. Lakin bu ifadeler tamamen de duygulardan arınık bir durum arz etmemektedir. Safa, Avrupa'nın bir meydanını aktarırken İstanbul'un veya Ankara'nın bir meydanının ideal formuna nasıl kavuşabileceğini de göstermeye çalışmaktadır. Bu satırları okurken İstanbul'un, İzmir'in veya başka bir Anadolu kentinin medeniyet çizgisi bakımından çok da geri

kalmış olduğunu düşünemeyiz. “Venedik Cumhuriyetinin en haşmetli devirlerinde, yani çok değil, bin sene kadar evvel burada milli şenlikler yapılmış. Burada neşe içinde her miller var. Kahvelerin ve sütunların arasındaki zarif mağazaların önünden mütecessis bir kalabalık akıyor.(...) Fakat biz şu muhteşem mabede girelim. Daha evvel kapının önünde üçü beşi omuzlarınıza konan binlerce güvercin sağnağı altında durunuz ve mabedin cephesine bakınız.” (s.16) Bu ifadeleri okuyanlar kendini Sultanahmet veya Beyazıt Meydanında hissetmektedir. Venedik’in bu unsurlarına mukabil İstanbul’un Bizans ve Osmanlı dönemi eğlenceleri, çok uluslu ve çok dinli yapısı, görkemli mabetleri ve güvercinlere emanet meydanları... Safa’ya göre tarihle yakınlık konusunda Türkiye’nin herhangi bir eksiği yoktur. Teknolojik gelişmeler ve pratikler Türk kentlerine eklendiğinde Avrupa kentleri ile aynı seviyeye gelecektir. Avrupa nerede başlar sorusu böylelikle kendine cevap bulmaya başlamaktadır.

Paris’te Gezintiler

Sefa’nın üzerinde en çok durduğu bölüm şüphesiz Fransa ve Paris bölümleridir. Paris günleri 18 Temmuz’da başlamış ve 30 Temmuz’a kadar devam etmiştir. Paris’e gelmeden Paris’i bildiğini düşünen Safa, bu kanaatinin eksikler taşıdığını fark etmektedir. “Hava adeta soğuk. Paris’e dair bana söylenen şeylerin hep aksi ile karşılaştım: temmuzda kalabalık yok demişlerdi, var; sıcak müthiş olur, insanın yüzüne asfaltlardan bir cehennem vurur demişlerdi, soğuktan titriyorum; hangi partiye mensup olursa olsun istiyen grup dilediği nümayişi yapar, Fransa hürdür, demişlerdi; halkın muhalif ve milliyetperver tabakası Meçhul Asker anıtına yanaşamıyor bile...” (s.53)

Safa, bu beklenmedik Paris intibalarının ardından sözü kahveye getirmektedir. Kahve ve kahveyle beraber toplumda yerleşen kültür Doğu ve Batı toplumlarında farklılıklar göstermektedir. Safa, kahve ocaklarının miskinlerin yuvası haline gelmesinden şikâyetçidir. Paris kahvehanelerinin bu bakımdan örnek alınmasını istemektedir. “Paris’te ve Avrupa’da kahve demek, içinde kahveden ve çaydan başka bir şey içilmiyen, yalnız tavlâ ve kâğıt oynanan, tütün ve tömbeki dumanının her gün biraz daha göğüslerini tikiyarak, haber vermeden, ağır ağır boğduğu pey-

Zafer takı altında meçhul asker mezarı

Resim 3. Fransız muhaliflerin eylem amacıyla ulaşmaya çalıştıkları Meçhul Asker Anıtı’nın görseli

Kaynak: https://nek.istanbul.edu.tr/ekos/GAZETE/cumhuriyet/cumhuriyet_1936/cumhuriyet_1936_agustos_/cumhuriyet_1936_agustos_28_.pdf

ke düşünleri ile dolu, havası ve ışığı kıt bir yer, dasdaracak bir dükkân demek değildir.

Avrupa kahvesi, umumiyetle, bizim saraylarımızdaki büyük salonların hacmini ve haşmetini arz eder: Régence gibi Napoléon zamanından kalan, Viyana’da belediye sarayının alt katındaki salonlar gibi hususi bir tarih ve san’at kıymeti taşıyan pek çoklarında, ister bir tezgâhın önünde, ayakta içebilirsiniz, hafif kahvaltı edebilirsiniz; ister oturarak, bacası her saat tüten bir mutfâğın bütün lezzetlerini önünüze getirtebilirsiniz. Duvarlar tarihî resimlerle veya modern dekorlarla karşınızdadır. Göz kamaştırıcı bir ışık sağnağı altında, doyasya, bol bir aydınlığın içine dalmak elinizde olduğu gibi, küçük renkli abajurların, muhayyilenize dilediği cevelân fırsatını verebileceği nisbette hafif aydınlatılmış kuytu, mahrem ve zarif köşelerde de kalabilirsiniz. Paris’in en küçük kahvelerinde bile, sizi saati saatine borsadaki tahavvüllerden haberdar eden bir telsiz telgraf makinesi bulmanız mümkündür. Bütün gün ve bütün gece, bu kahvelerden çoğunda sigaradan posta puluna kadar anı ihtiyaçlarınızı tatmin eden bir satış köşesi, her an içine mektup atabileceğiniz bir posta kutusu vardır. Günün herhangi saatinde bir Avrupa kahvesinde oturmak demek, elbise müstesna olmak üzere, yemeğe, içmeğe, konuşmaya, okumaya, eğlenmeye ve sevişmeğe ait her türlü ihtiyacınızı istediğinizi anda tedarik etmeğe muk-

tedir olmanız demektir.” (s.47-48) Peyami Safa’ya göre Paris’in kahve dükkânları hayatın içinde günün her saatine hitap edebilen mekânlardır. Fakat tüm bunlara rağmen Türk kahvesinin kokusu ve sunumu Avrupa’ya ulaşmamıştır. Safa, tüm seyahat boyunca Türk kahvesinin özlemini duyduğunu dile getirmektedir. Bu özlem Peyami Safa’nın konakladığı otele bir Türk kadınının rezervasyon yaptırmasıyla sona erecektir. Montrö Boğazlar Sözleşmesi’nin görüşmelerine katılan bu hariciye personeli sayesinde köpüklü Türk kahvesine kavuşan Safa, bu hatırayı şu şekilde aktarmaktadır:

“[Peyami Safa]-Ne mazbut bir Türkçeniz var. Türkçe duymak ve söylemek için ölüyorum. Odamda kendi kendime yüksek sesle Türkçe şiirler okuyorum. Bana bol bol lakırdı söyleyiniz. (...)

[Hariciye Personeli Kadın]-Siz şu pencerenin önüne oturunuz, ben size kendi elimle burada bir Türk kahvesi pişireyim, cezvem, fincanım, ateşim, her şeyim var. (...)

On beş gündür hasretini çektiğim Türk kahvesinin kokusu içinde belki bütün ömrümün eksik kalmış lezzetlerini tamamlayan bir tat mucizesi buluyorum; bir mucize ki bütün yol yorgunluklarımı ve dünya endişelerimi benden alıyor: Gazete, anket, sağ, sol, ihtilâl, İspanyanın, Fransanın yahut yedi kat arşîâlânın, kâinatın siyasî, içtimaî, ruhî, edebî, vesairevî hali, vaziyeti, filânı, falanı, her şey, dilimle damağım arasında yayılarak sıcak, buruk ve kekremsi, fakat nefis bir tadın beynimin bütün sıkışmış hücrelerini açan, tıkalı yerlerine nefes aldırان ve bütün sinirlerimin üstünde sükûn müjdeleri koşturan, vatan hulâsası, lezzetlerin lezzeti kahve damlasının içinde, ne endişe kalıyor, ne de yorgunluk.” (s.87-89)

Paris Atölyelerinde

Peyami Safa, Paris’in müze ve sanat galerileri konusunda çok zengin olduğunu yazılarında aktarmaktadır. Safa’ya göre Fransa, siyaset gücünü dünyaya kanıtlamış bir ülke olarak kabul edilmektedir. Bu siyaset, gücünü halktan ve halkın üretimi olan sanattan almaktadır. Fransız demek Fransız sanatını özümsemiş ve bu sanatı geliştirmeye kendini adanmış kişi demektir. Safa görüştüğü kişilerin büyük bölümünde apolitik bir tavır gözlemlemektedir. Siyasi tartışmalardan uzak duran bu topluluğun üyeleri kendini mesleklerine ve kültürlerine adanmış kişiler olarak tanıtmaktadır. Safa, “Bütün

Montmartre kapılarını politika şamatalarına kapamış, miting ve grev yaygaralarına kulaklarını tıkamış atölyelerle doludur.” der.(s.151)

Atölyesinde günlük uğraşları ile meşgul bir sanatçı olan Madam Valadon yetmiş yaşlarında sanatsal, politik ve ekonomik akımları birebir yaşamış bir Fransız’dır. Safa, bir cümleyi tamamlamadan diğerine geçen, nutuk veren bir hatibin ses tonuyla konuşan bu Fransız’a sanatı ve ideolojileri sormak istemektedir. Madam Valadon sanatın gücünü özgürlüğe hizmet etmekle eş değer görmektedir. “San’atın gayesi ne ise, ne olduydu, ne lâzımsa odur: San’at, gene san’at, daima san’at, her şeye rağmen san’at, ebediyen san’at. San’atın gayesi ne midir? San’atın gayesi, san’atın kendisi, san’atın neş’esi, san’atın yapısı, san’atın benzini, san’atın her şeyi aşkıtır; yaşamak sebebi ve aşkıtır.

İstihzayı ve espriyi sevmem. Natamam ve kapalı fikri sevmem. Anlayışı, tam görüşü varlığın sebebi olan aşkı ve san’atı, ayakları yere basmanın emniyetini severim.

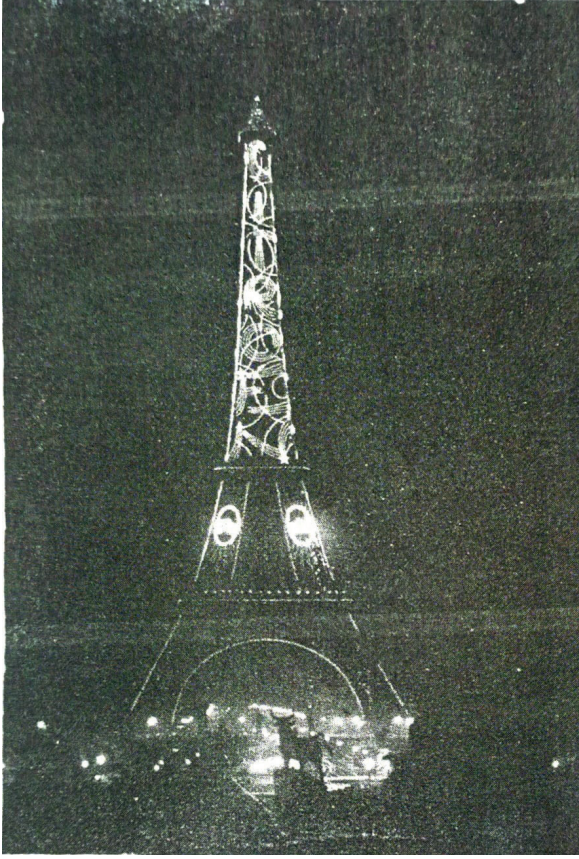
Dört seneden beri bir dakika gözümü kırpmadım, bir dakika uyumadım.

Biliyor musunuz mösyö, biliyor musunuz, aile, dostluk, her şey, oo... Emin olunuz ki... (Yerinden fırladı, koştu, ortadaki masanın etrafını döndü ve cümlesine devam etmeden sözüne devam etti.) Müthiş sancılarım var. Fakat sonuna kadar kuvvetli olmak lazım. Hayatı sonuna kadar... Ben kulunçlarıma rağmen kuvvetliyim. Ayakta öleceğim. Kübizm mi? Yeniler mi? Onlara hücum etmedim. Onları hiç hakir görmedim. Onlar da bize ne fayda getirdiler, ne zarar. Ne kaldı onlardan mösyö? Hiç! (avucunu üfleyerek) Püff...

San’at eserinin başında, ortasında ve sonunda muayyen heyecan lâzım. Ooo... Ne diyorsunuz siz? (Yumruğunu masaya vuruyor) Ben yaşatan yahut öldüren silâhları severim, küçük şeyleri gayrimümkünü severim.

Deha kemiyetine lüzum yok, deha lâzım. Komünizm en güzel düşünülmüş ve daima en ters tatbik edilmeğe mahkûm bir rüyadır. Ben bütün rüyaları severim. Kendini izah etmeyen, ifadesiz bir san’at, san’at değildir.” (s.155)

Safa, anketinde konuştuğu kişilerin lider ruhlu kişiler olmasına dikkat etmiştir. Sanatçılar, avukatlar, cemiyet hayatının temsilcileri arasından seçilen bu kişiler kendi alanlarına ait birçok sorunu açık yüreklilikle dile getirmektedir. Bu kişilerle

Resim 4. Gece aydınlatması eşliğinde Eyfel Kulesi görseli.

Kaynak: https://nek.istanbul.edu.tr/ekos/GAZETE/cumhuriyet/cumhuriyet_1936/cumhuriyet_1936_agustos/cumhuriyet_1936_agustos_25_.pdf

sınırlı kalmayan yazar sıradan kişileri konuştur-
ma konusunda da isteklidir. Tüm seyahat boyunca
vurgulanan gerçek Doğu ile Batı arasındaki farklı-
lıklardır. Avrupa, bir mekân mı yoksa bir zihniyet
mi sorusu tüm eser boyunca sorulmaktadır.

Orta Avrupa'da

Safa, tren yolu ile Fransa'dan Almanya'ya ora-
dan Avusturya'ya geçecektir. Almanya'da bisiklet
kullanan insanların yaygın oluşuna dikkat çeken
Safa, Türkiye'de çocuk oynacağı görülen bu ica-
dın Avrupa'da önemli bir ulaşım aracı olarak ka-
bul edildiğini aktarmaktadır. Safa Budapeşte'den
Bükreş'e geçerken saatini yeniden İstanbul'a göre
ayarlayacaktır.

Birinci Dünya Savaşı'nın müttefik milletlerine
mensup kişilerin Atatürk vurgusu çok dikkat çeki-

cidir. Budapeşte'den Bükreş'e giderken bir Macar
kadınla yapılan mülakat eserin dikkat çeken bir
başka bölümdür.

"Ah! dedi, sahi Türk müsünüz?

Evet, muhakkak!

Bana biraz Türkiyeden bahseder misiniz? Tabii... Fakat
neresinden bahsedeyim? Orada hatıralarınız mı var?

Hayır... Türkiyeye gitmedim, fakat gitmek istiyorum.
Çok seviyorum Türkleri...

Bu sevgi nereden geliyor? Irktaş olmaktan mı?

Hayır!.. Çok beğeniyorum sizi... Biliyorsunuz ki Büyük
Harpte biz beraberdik. Hep mağlup olduk. Fakat Al-
manyadan da, Avusturyadan da, bizden de, Bulgarlar-
dan da evvel siz Avrupaya isyan ettiniz. Kaybettiğiniz
harbin daha şerefliğini kazandınız. Başınızda büyük,
çok büyük bir adam var. Onu ne kadar beğeniyorum,
bilseniz... Bizim bir Kemalimiz olsaydı bayrağımız -
biliyorsunuz değil mi? - yarı inik, mahcup durmazdı.
Annem de hep söyler, çünkü bizim bütün ailemiz esaret
ve istila işkencesi görmüştür, annem de hep: Türkler ne
akıllıymışlar, Türklerin başında ne büyük bir adam var!
der. Ben Türkiyeye ait ne kadar resim bulursam toplar-
ım, çocuğuma gösteririm, anlatırım.

Gene çocuğuna döndü ve beni göstererek Macarca bir
şeyler anlattı. Ben de bavulumu açarak içinden Ve-
dad Nedim Tör'ün Montrö'de bana verdiği, Matbuat
Umum Müdürlüğü tarafından neşredilen "Bugünkü
Türkiye" adlı, resimli kitaplardan bir tanesini kadına
hediye ettim. Yeni Ankaraya, Atatürk abidelerine, Türk
kadınının cemiyet içinde aldığı yeni vazifelere ait resim-
lere baktıkça Türkiyeye gelmek kararının nasıl kuvvet
bulduğunu hissettiren arzular gösteriyordu.

Kitabı kapayınca: Biz ırktaşız amma, dedi, sizin ırkı-
nıza mensup olduğumuzu isbat edemedik. Yenildik ve
sustuk."(s.190-191)

SONUÇ

Peyami Safa, seyahati boyunca İspanya iç isyanla-
rını, Montrö görüşmelerini, Fransa'da yaşanan ha-
yat pahalılığını bizzat gözlemlemiş ve Cumhuriyet
gazetesi okurlarına bunları nakletmiştir.

Söz konusu eser Safa'nın Batılılaşma konusunda
kararlı olduğu fikir döneminin izlerini taşımakta-
dır. Safa'nın Galata rıhtımında vapurun yönünün
Avrupa'ya dönüp dönmediğini büyük bir heyecanla kontrol etmesinden bu seyahati ne kadar çok

önemsediğini anlamaktayız. Safa'yı en çok memnun eden husus mülakatlar sırasında hemen hemen herkesin Türk inkılabı ve Türk modernleşmesi konusunda fikir sahibi olmasıdır. Safa, bu mem-

nuniyetini birçok bölümde açıkça dile getirmektedir. Türk seyahat edebiyatının bu sıra dışı eserine dikkat çekmeye çalıştığımız yazımızın amacına ulaşmasını dileriz.

Ek-1. Büyük Avrupa Anketi Tefrikasının Gazete Künyeleri

Yazının Başlığı	Gazete	Baskı Numarası	Çıktığı Tarih
Avrupayı Arıyorum-1	Cumhuriyet	4407	20 Ağustos 1936
Venedikte Bir Gezinti-2	Cumhuriyet	4408	21 Ağustos 1936
Avrupa Bir Devdir-3	Cumhuriyet	4409	22 Ağustos 1936
Montröde Bizimkiler-4	Cumhuriyet	4410	23 Ağustos 1936
Parise Yaklaşırken-5	Cumhuriyet	4412	25 Ağustos 1936
İşte Paris!- 6	Cumhuriyet	4413	26 Ağustos 1936
Pariste Gezintiler-7	Cumhuriyet	4415	28 Ağustos 1936
Galeyan Memleketi-8	Cumhuriyet	4418	31 Ağustos 1936
Bir Muharririn Evinde-9	Cumhuriyet	4419	1 Eylül 1936
Fransadan Japonyaya Bir Göz Atış-10	Cumhuriyet	4420	2 Eylül 1936
Gece Mülakatları-11	Cumhuriyet	4422	4 Eylül 1936
Bir Gazeteyi Ziyaret-12	Cumhuriyet	4424	6 Eylül 1936
Parisli Meslekdaşlarla-13	Cumhuriyet	4426	8 Eylül 1936
Burbon Sarayında-14	Cumhuriyet	4428	10 Eylül 1936
Wagram Salonunda-15	Cumhuriyet	4430	12 Eylül 1936
Fransız Halkı ve Kadın-16	Cumhuriyet	4432	14 Eylül 1936
Grevler ve Pahalılık -17	Cumhuriyet	4434	16 Eylül 1936
Çalışan Kadınlar-18	Cumhuriyet	4435	17 Eylül 1936
Genç Bir Politikacı-19	Cumhuriyet	4438	20 Eylül 1936
Ne Stalin Ne Hitler!-20	Cumhuriyet	4442	22 Eylül 1936
Fransız Gençliği-21	Cumhuriyet	4444	26 Eylül 1936
Bir Müze ve Bir Sergi-22	Cumhuriyet	4448	30 Eylül 1936
Pariste İncesaz-23	Cumhuriyet	4451	3 Ekim 1936
Paris Atölyelerinde-24	Cumhuriyet	4454	6 Ekim 1936
Bir Genç Feylesof-25	Cumhuriyet	4458	10 Ekim 1936
Fransada Son Günler-26	Cumhuriyet	4463	15 Ekim 1936
Bir Kıyafet İhtilalcisi-27	Cumhuriyet	4467	19 Ekim 1936
Almanyada İlk Saatler-28	Cumhuriyet	4474	26 Ekim 1936
Münhte Birkaç Saat-29	Cumhuriyet	4476	28 Ekim 1936
Orta Avrupada-30	Cumhuriyet	4504	25 Kasım 1936
Son İntibalar-31	Cumhuriyet	4511	2 Aralık 1936

KAYNAKÇA

Fildişi, B. (2023). *Sosyoloji Alanında Uluslararası Teori, Araştırma ve Derlemeler*. Ankara: Serüven Yayınları.

Safa, P. (1938). *Büyük Avrupa Anketi*. İstanbul Kanaat Kitabevi.

Resim 1. Büyük Avrupa Anketi'nin taranmış dijital görsellerinde yer alan kapağı. https://archive.org/details/McGillLibrary-isl_buyuk-avrupa-anketi_D921S241930z-19842, Erişim tarihi: 25.09.2025.

Resim 2. Cumhuriyet Gazetesi Arşivi (CGA) 19 Ağustos 1936, sayı 4406. https://nek.istanbul.edu.tr/ekos/GAZETE/cumhuriyet/cumhuriyet_1936/cumhuriyet_1936_agustos/_cumhuriyet_1936_agustos_19_.pdf, Erişim tarihi: 25.09.2025.

Resim 3. Cumhuriyet Gazetesi Arşivi (CGA) 28 Ağustos 1936, sayı 4415. https://nek.istanbul.edu.tr/ekos/GAZETE/cumhuriyet/cumhuriyet_1936/cumhuriyet_1936_agustos/_cumhuriyet_1936_agustos_28_.pdf, Erişim tarihi: 25.09.2025.

Resim 4. Cumhuriyet Gazetesi Arşivi (CGA) 25 Ağustos 1936, sayı 4412. Kaynak: https://nek.istanbul.edu.tr/ekos/GAZETE/cumhuriyet/cumhuriyet_1936/cumhuriyet_1936_agustos/_cumhuriyet_1936_agustos_25_.pdf, Erişim tarihi: 25.09.2025.

Oğuzhan KARADUMAN

Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni, Hürriyet Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Hürriyet Mah. 38000, Melikgazi, Kayseri.

E-posta: oguzkaraokk@gmail.com

Oğuzhan KARADUMAN

Erciyes Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı bölümünden mezun oldu (2010). Yüksek Lisans derecesini Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde Türk Halk Edebiyatı dalında tamamladı. (2021) Millî Eğitim Bakanlığına Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni olarak atandı (2013). Sırasıyla, Selahattin Eyyubi Anadolu İmam Hatip Lisesi (2013), Fatih Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi (Müdür Yardımcılığı) (2016), İstanbul Bağcılar Şeyh Edebalı Anadolu Lisesi (2019), Kayseri Tomarza Şehit Nazmi Kapucu Anadolu Lisesi (2022), Ömer Serpil Özberber Anadolu İmam Hatip Lisesi (2024) ve Hürriyet Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi (2025) görevlerinde bulunmuştur. 2021 yılında İsmail Habip Sevük'ün Türk Folkloruna katkıları adlı kitabı yayımlanmıştır. Çalışmaları, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından Üstün Başarı Belgesi ile ödüllendirilmiştir. Temel çalışma alanı folklor ve halk edebiyatıdır.